

Η ΑΠΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΟ ΟΜΙΛΙΕΣ ΤΟΥ κ. ΜΑΝΟΛΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ.

Είναι κάμποσος καιρός πού τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας ἔκανε ρώτημα στὰ δυὸ ἑλληνικὰ πανεπιστήμια καὶ στὴν Ἀκαδημία, γιὰ νὰ ἔχει τὴ γνώμη τους ἂν θὰ μποροῦσε νὰ γίνῃ κάποια ἀπλοποίηση τῆς ἑλληνικῆς ὀρθογραφίας. Οἱ λόγοι πού κάνουνε ἀπαραίτητα μιὰ τέτιαν ἀπλοποίηση εἶναι πολλοὶ καὶ γνωστοί, καὶ εἶναι παράδοξο πῶς τὰ ἀνώτατα ἰδρύματα πού μνημονεύουμε παραπάνω δὲν ἐνόησαν ἀκόμα πῶς ἀπ' αὐτὰ ἔπρεπε νὰ ἀνακινηθεῖ τὸ ζήτημα. Γιατί, καὶ ἂν δὲν τοὺς ἀναγκάζει σ' αὐτὸ ὁ ὀρθὸς νοὺς καὶ ἡ κοινὴ λογικὴ, θὰ ἔπρεπε νὰ τοὺς ἀναγκάσει ἡ μεγάλη περιφρόνηση πού νιώθουνε οἱ σημερινοὶ μας νέοι γιὰ τὴν ἱστορικὴ μας ὀρθογραφία, μὰ καὶ ἡ γενικὴ ἀνορθογραφία πού φτάνει ἴσαμε τίς πιὸ ἀψηλές κορφές τῆς ἑλληνικῆς διανόησης. Ὡστόσο, εἶναι πράγμα βέβαιο πῶς σήμερα πολὺ λίγοι εἶναι ἐκεῖνοι πού μποροῦνε νὰ γράψουνε σωστὰ τίς λέξεις σ φ ὤ ρ α καὶ π ρ ὦ ρ α] καὶ πού ξαίρουνε ποιές γενικὲς μὲ κατάληξη ἰ δ ο ς παίρνουνε ὀξεία καὶ ποιές περισπωμένη· καὶ εἶναι βέβαιο πῶς κανένας Νεοέλληνας δὲν μπορεῖ νὰ γράψῃ σωστὰ, χωρὶς νὰ συμβουλευτεῖ—ποιὸς λίγο, ποιὸς πολὺ—τὸ λεξικό του.

Ἡ ἀπλοποίηση τῆς ὀρθογραφίας μας εἶναι, γενικά, ζήτημα ξεχωριστὸ ἀπὸ τὸ ἐπίλοιπο γλωσσικὸ ζήτημα. Μπορεῖ κανεὶς νὰ φανταστεῖ μιὰ καθαρεύουσα πού νὰ γράφεται μὲ ἀπλοποιημένη ὀρθογραφία, καὶ μιὰ δημοτικὴ πού ν' ἀκολουθεῖ μιὰν αὐστηρὴ ἱστορικὴ ὀρθογραφία. Μὰ εἶναι βέβαιο πῶς, χωρὶς τίς ἀπλοποιητικὲς προσπάθειες καὶ τίς δοκιμὲς πού ἔχει κάνει ὡς τώρα ὁ δημοτικισμὸς, λίγοι ὀπαδοὶ τῆς καθαρευουσας θὰ μπορούσαν νὰ φανταστοῦνε ὀρθογραφία πού θὰ τοὺς ἀλάργεγε, ἔστω καὶ στὸ ἐλάχιστο, ἀπὸ τὸ ὀρθογραφικὸ λεξικὸ τοῦ Ζηκίδη· γιατί λίγοι ἀπ' αὐτοὺς θὰ μπορούσαν, καὶ μὲ τὸ δίκιο τους, νὰ φανταστοῦνε τὴν καθαρεύουσα ἀνεξάρτητη καὶ αὐτότελη γλώσσα. Τώρα ὁμως βρίσκονται μπροστὰ στὸ δίλημμα: ἡ γενικὴ ἀνορθογραφία ἢ ἀπλοποίησή. Ἔτσι σήμερα τὸ ζήτημα γιὰ τὴν ἀπλοποίηση τῆς ὀρθογραφίας δὲν εἶναι μόνο τῆς δημοτικῆς γλώσσας, παρὰ ἀφορᾷ γενικά τὴ νεοελληνικὴ παιδεία καὶ μόρφωση.

Παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὸ ἀνασκάλεμα αὐτὸ τοῦ ὀρθογραφικοῦ ζητήματος, ὁ «Σύνδεσμος τῶν Λειτουργῶν τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως» καὶ ἡ «Διδακταλικὴ Ὀμοσπονδία» παρακαλέσανε τὸν καθηγητὴ στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Θεσσαλονίκης κ. Μανόλη Τριανταφυλλίδη νὰ τοὺς μιλήσῃ γι' αὐτό· καὶ ὁ κ. Τριανταφυλλίδης, ὑποχωρώντας στὴν ἐπιθυμία τους, ἔκαμε δυὸ ὀμιλίαι στίς 12 καὶ στίς 14 τοῦ Ἀπρίλη στὴν αἴθουσα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Ὁ κ. Τριανταφυλλίδης εἶναι ἐπιστήμονας προοδεμένος καὶ δημοτικιστῆς, εἶναι γλωσσολόγος, δίκια λοιπὸν ἀπὸ τὸν κ. Τριανταφυλλίδη ζητήθηκε νὰ μιλήσῃ, γιὰ νὰ παρουσιάσῃ ἐπιστημονικὰ καὶ φωτισμένα πῶς ἔχει τὸ ζήτημα, καὶ νὰ προτείνει μιὰ λύση του· Μὰ ἡ ἀπλοποίηση, τῆς ὀρθογραφίας, ὅπως εἶπαμε, ἐνδιαφέρει σήμερα καὶ τὴν καθαρεύουσα, καὶ γι' αὐτὸ μὲ δυὸ τρόπους μπορεῖ κανεὶς, γενικά, νὰ τὸ πλησιάσῃ. Μὲ τὸν ἕνα, θὰ μελετήσῃ κανεὶς πῶς μπορεῖ νὰ γίνῃ ὅσο παίρνει πιὸ ἀπλή, λογικὴ καὶ εὐκολομάθητη ἡ ὀρθογραφία τῆς δημοτικῆς, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν καθαρεύουσα καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχαία. Θὰ θεωρήσῃ ἀπλὰ καὶ σκέτα τὴ δημοτικὴ γλώσσα σὰν τὴ μόνη ἀνεξάρτητη καὶ αὐτότελη γλώσσα τοῦ ἔθνους. Μὲ τὸν ἄλλον τρόπο, θὰ μελετηθεῖ πῶς ὁ μαθητῆς, μαθαίνοντας τὴ δημοτικὴ, θὰ μαθαίνει καὶ

πράγματα ξένα και άχρηστα· γι' αυτή τή γλώσσα, μόνο και μόνο για να μπορεί να μάθει άργότερα πιό εύκολα τήν καθαρεύουσα, και να γράφει κατόπι τὰ διάφορα χαρμάνια πού μεταχειρίζεται τοῦτος ὁ δύστυχος, περισσότερο ἢ λιγότερο μορφωμένος κόσμος τῶν Νεοελλήνων.

Ὁ κ. Τριανταφυλλίδης μίλησε σάν ἐπιστήμονας πού ἔχει πολλά μελετήσει και πολλά στοχαστεῖ ἀπάνω στο ζήτημα. Στήν πρώτη του διάλεξη μίλησε για τίς πολλές και μεγάλες δυσκολίες πού παρουσιάζει γενικά ἡ ἱστορική ὀρθογραφία· ἔδειξε πόσο αυτές οἱ δυσκολίες γίνονται περισσότερες και μεγαλύτερες στή δημοτική. Δηγήθηκε για τίς διαφορές ἀπόπειρες πού ἔχουνε γίνει κατά καιρούς για να λυτερωθεῖ ἡ να ἀνακουφιστεῖ κάπως ὁ Νεοέλληνας ἀπό τὸ φοβερὸ αὐτὸ βάρος τῆς ὀρθογραφίας, και εἶπε για τίς διαφορές ἰσχυροῦς πού παρουσιάζονται στή λύση τοῦ ζητήματος. Τίς ὀρθογραφικές δυσκολίες τίς διαίρεσε σὲ τρεῖς κατηγορίες: α') σ' ἐκείνες πού ἀφοροῦνε τὴ ρίζα τῶν λέξεων, β') σ' ἐκείνες πού ἀφοροῦνε τὴν κατάληξη, και γ') σ' ἐκείνες πού ἀφοροῦνε τοὺς τόνους και τὰ πνεύματα· και ἔδειξε πὼς οἱ δυσκολίες τῆς τελευταίας κατηγορίας εἶναι οἱ μεγαλύτερες και οἱ ματαιότερες.

Στὴ δεύτερη διάλεξη ὅλοι περιμέναμε να ἀκούσουμε τὴ γνώμη τοῦ κ. καθηγητῆ: τί συμπεράσματα ἤθελε να βγάλει· ποιά λύση ἤθελε να προτείνει· πὼς ἐννοεῖ ὁ ἴδιος μιὰν ἀποτελεσματικὴ ἀπλοποίηση. Ἦδη ἀπὸ τὴν πρώτη του ὁμιλία εἶχε ἀφήσει να φανεῖ πὼς δὲ μιλοῦσε σὰ δημοτικιστῆς. Μπροστὰ στὰ μάτια του εἶχε πάντοτε τὴν καθαρεύουσα σάν κάτι ἀναγκαῖο—σὰ μιὰν ἀναγκαῖα προϋπόθεση. Μὰ ἡ τέτια προϋπόθεση εἶναι στὸ βάθος ἀρνηση τοῦ δημοτικισμοῦ· γιατί ὁ δημοτικισμὸς δὲ ζητεῖ δικαιώματα τῆς δημοτικῆς δίπλα στήν καθαρεύουσα, παρὰ ἀπόλυτη κυριαρχία τῆς δημοτικῆς. Ἔτσι λοιπὸν ὁ κ. καθηγητῆς περιορίστηκε να προτείνει μόνο ὅτι θὰ μπορούσε μὰ γίνει ὄχι μόνο χωρὶς ζημία τῆς καθαρεύουσας, παρὰ και μὲ ὠφέλεια τῆς. Τὴν ὀρθογραφία σ' ὅ,τι ἀφορᾷ τὴ ρίζα και τὴν κατάληξη τῶν λέξεων τῆς δημοτικῆς τὴν ἀφήσε στὸ σημεῖο ὅπου τὴν εἶχε φτάσει ἡ ἐκπαιδευτικὴ μεταρύθμιση τοῦ 1917, και, βλέποντας πὼς ἡ ἀπλοποίηση τοῦ τονισμοῦ—πού στὸ κάτω κάτω δὲν ἀνήκει στὸ σῶμα τῶν λέξεων και πού δὲν ἀνήκει στήν ἀρχαία γλώσσα—ἔμελλε να φέρει σὲ μερικὰ σημεῖα σὲ σύγκρουση τὴ δημοτικὴ μὲ τὴν καθαρεύουσα, πρότεινε να καταργήσουμε τοὺς πολλοὺς τόνους και να βαστήξουμε τὴν ὀξεῖα πού να δείχνει τὴν τονιζόμενη συλλαβὴν στίς πολυσύλλαβες μόνο λέξεις. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο σεβόμαστε, ὅσο εἶναι μπορετὸ περισσότερο, τὴν παράδοση και εὐκολύνουμε σημαντικὰ τὴν ὀρθογραφία τόσο τῆς δημοτικῆς ὅσο και τῆς καθαρεύουσας.

Ἐχειροκροτήσαμε τὴν πρόταση τοῦ κ. Τριανταφυλλίδη, και ὡς τὸ σημεῖο αὐτὸ κάθε δημοτικιστῆς εἶναι μαζί του, και εἶναι πρόθυμος να τὸν βοηθήσει στήν προσπάθεια του. Μὰ πέρα ἀπ' αὐτὸ τὸ σημεῖο οἱ δρόμοι μας χωρίζονται· γιατί αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ σημεῖο ὅθεν ἀρχίζει ἡ ὀρθογραφία τῆς δημοτικῆς για τὴ δημοτικὴ· ἡ ὀρθογραφία τῆς μιᾶς μόνης και ἀνεξάρτητης γλώσσας πού πρέπει να ἔχει ὅλο τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος για κάθε ἀνάγκη και κάθε χρῆση του. Ὁ κ. Τριανταφυλλίδης εἶναι δημοτικιστῆς και μίλησε στή δημοτικὴ· μὰ μίλησε σάν πολεμιστῆς πού ἔχει χάσει πιά τὸ θάρρος του, και πού γυρεῦει συμβιβασμὸ και συνεργασία μὲ τὸν ἀντίπαλό του. Γιαυτὸ ὄχι μόνο χαρακτήρισε ὡς οὐτοπία τὴ φωνηρικὴ ὀρθογραφία, παρὰ ἀφήσε ἀνέγγιχτες και τίς καταλήξεις πού τόσοι ὡς τώρα δημοτικιστάδες προσπάθησαν ν' ἀπλοποιήσουνε και να ἀφομοιώσουνε. Ἔτσι ὁ μαθητῆς πού μὲ τὴν κατάργηση τῆς περισπωμένης δὲ θὰ ἔχει ἀνάγκη να μαθαί-

νει τὰ «μακρὰ καὶ τὰ «βραχέα» γιὰ τὸν τονισμό, θὰ πρέπει νὰ τὰ μαθαίνει γιὰ νὰ ξαίρει πῶς τὰ τιμιώτερος, τιμιώτατος, γράφονται μὲ ω, καὶ πῶς τὰ ἐντιμότερος, ἐντιμώτατος γραφονται μὲ ο· πῶς ἢ καλωσύνη καὶ ἡ ἱερωσύνη γράφονται μὲ ω, καὶ ἡ ἐγκυμοσύνη καὶ ἡ δικαιοσύνη μὲ ο, κλ. κλ. Ἔτσι θὰ χρειάζεται νὰ μαθαίνει ἐπίσης τὴν ὑποταχτική, ποὺ δὲν ὑπάρχει, γιὰ νὰ σημειώνει κάτι ποὺ δὲν ἀντιπροσωπεύει τίποτα γιὰ νὰ γράφει ἀλλιῶς τὸ «θὰ δ ἦ» ἀπὸ τὸ «θὰ ἔχει δεῖ, χωρὶς κανένα λόγο, καὶ μόνο γιὰ τὸ χατήρι τῆς καθαρεύουσας, ποὺ ἀπὸ τὴ φύση της καὶ ἀπὸ τὴν ἰδέα ποὺ τὴ γέννησε καὶ τὴν κρατεῖ στὴ ζωή, εἶναι περισσότερο ἐξαρτημένη ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Ὁ κ. Υριανταφυλλίδης εἶναι καθηγητής, εἶναι δημόσιος ὑτάλληλος. Ἄν ἔχει ἐντολὴ ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο νὰ μελετήσει τὴν ἀπλοποίηση τῆς ὀρθογραφίας μας μέσα σὲ ὀρισμένα ὄρια, καὶ μὲ τὴν προϋπόθεση πῶς ἡ δημοτικὴ γλῶσσα στὰ σχολεῖα δὲν εἶναι παρὰ τὸ σκαλοπάτι ποὺ ὀδηγεῖ στὴν καθαρεύουσα, τότε, ἂν πετύχει καὶ μόνο νὰ καταργηθοῦν οἱ πολλοὶ τόνοι καὶ τὰ πνεύματα, θὰ πρέπει νὰ τοῦ χρωστοῦμε εὐγνωμοσύνη. Ἄν ὁμως ὁ ἐπιστήμονας γλωσσολόγος καὶ δημοτικιστὴς κ. Τριανταφυλλίδης μίλησε θεωρητικά, στὶς δυὸ του ὁμιλίαι, καὶ παρουσίασε τὶς ἀτομικὲς του γνώμες, εἴμαστε ἀναγκασμένοι νὰ χαρακτηρίσουμε τὶς γνώμες του αὐτὲς πολὺ συντηρητικὲς καὶ πολὺ δουλωμένες στὴν καθαρεύουσα. Γιὰ τὸ δημοτικισμό ὑπάρχουν δυὸ γλῶσσες. Ἡ νέα ἑλληνικὴ, ποὺ πρέπει νὰ τὴ συγχρονίσουμε καὶ νὰ τὴν ἀπλοποιήσουμε, ἔτσι ποὺ νὰ μποροῦνε νὰ τὴ μαθαίνουν ὅλοι ὅσοι πηγαίνουνε στὸ σχολεῖο, μικροὶ καὶ μεγάλοι, φτωχοὶ καὶ πλούσιοι· καὶ ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ ποὺ θὰ τὴ μαθαίνουν, καὶ μαζί καὶ τὴν ὀρθογραφία της, οἱ λίγοι στὰ γυμνάσια καὶ στὰ πανεπιστήμια. Ἡ φωνητικὴ ὀρθογραφία τῆς νέας, καὶ ἀκόμα καλύτερα ἡ φωνητικὴ μὲ τὸ λατινικὸ ἀλφάβητο, δὲ θὰ βοηθεῖ οὔτε θὰ προετοιμάζει τὴ μάθηση τῆς ἀρχαίας· μὰ δὲ θὰ φέρνει καὶ τὴ σύχυση ποὺ μπορεῖ νὰ φέρει μιὰ ἱστορικὴ ὀρθογραφία ἀπλοποιημένη, ἄλλοῦ ὁμοια καὶ ἄλλοῦ διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν ἀρχαία. Ὅπως ἡ κατάργηση τῶν πολλῶν τόνων θὰ ἀφήσει ἄθιχτο τὸν τονισμό τῆς ἀρχαίας, ἔτσι καὶ ἡ ὀλοκληρωτικὴ κατάργηση τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας θὰ ἀφήσει ἄθιχτὴ τὴν ὀρθογραφία τῆς ἀρχαίας. Ἡ φωνητικὴ ὀρθογραφία μὲ λατινικὰ γράμματα θὰ συγχρονίσει καὶ θὰ ἀπλοποιήσει τὴ νέα ἑλληνικὴ, καὶ θὰ ἀφήσει ἀνεπηρέαστὴ τὴν ὀρθογραφία τῆς ἀρχαίας. Καὶ ὅποιος μαθαίνει τὴν ἀρχαία, θὰ κάνει ἓνα δίκαιο καὶ ἀναγκαῖο κόπο, ὅπως τὸν κάνουνε καὶ οἱ ξένοι ὅταν μαθαίνουνε ἑλληνικὰ καὶ λατινικὰ. Αὐτὸν τὸν κόπο δὲν εἶναι οὔτε δίκιο οὔτε πραχτικὸ οὔτε λογικὸ νὰ τὸν κάνουν ὅσοι δὲ θὰ μάθουνε τ' ἀρχαία. Καὶ αὐτοὶ ποὺ δὲν τὰ μαθαίνουν εἶναι, ὅπως εἶπε ὁ κ. Τριανταφυλλίδης, τὰ 93 ἑκατοστὰ ἐκείνων ποὺ φοιτοῦνε στὰ δημοτικὰ σχολεῖα. Μὰ καὶ τὰ ἄλλα ἑπτὰ ἑκατοστὰ, ποὺ θὰ μαθαίνουν τὰ ἀρχαία, θὰ μποροῦνε νὰ ὀρθογραφοῦνε τὴ γλῶσσα τους, ποὺ καὶ γι' αὐτοὺς εἶναι ἡ νέα ἑλληνικὴ, ἔστω καὶ ἂν λαθεύουνε—ὅπως καὶ τώρα λαθεύουν καὶ πάντα θὰ λαθεύουν ἂν δὲ συμβουλευτοῦν τὸ λεξικὸ, στὴν ὀρθογραφία τῆς ἀρχαίας.

Δημοτικὴ γλῶσσα πέρα ὡς πέρα, μὲ τέλεια ἀπλοποιημένη ὀρθογραφία, καὶ καλύτερα μὲ φωνητικὴ ὀρθογραφία καὶ λατινικὰ γράμματα, εἶναι ἡ λύση ποὺ θὰ ὑπηρετήσῃ ἀποτελεσματικὰ τὴ μὀρφωση καὶ τὸν πνευματικὸ πολιτισμὸ τοῦ ἔθνους. Ἄν ἡ ἑλληνικὴ διανοητικὴ δὲν ἔχει φτάσει ὀκόμα στὸ σημεῖο νὰ ἀναγνωρίσει αὐτὴ τὴν ἀνάγκη, τοῦτο δὲν πάει νὰ πεῖ πῶς αὐτὴ ἡ λύση εἶναι οὔτοπια,

ὅπως τὴν χαρακτήρισε ὁ κ. Τριανταφυλλίδης. Θὰ πεῖ μόνο πῶς ἡ Ἑλλάδα δὲν ἔχει ἀκόμα κάνει τὴν Ἀναγέννηση της, καὶ πῶς πρέπει ἡ ἀλήθεια νὰ φωναχτεῖ ἀφοβα καὶ ἀδιάλλαχτα γιὰ νὰ μπορέσει, ἄργά ἢ γρήγορα, νὰ διώξει τὴν πρόληψη καὶ τὸ σκοτάδι ἀπὸ τὴ νεοελληνικὴ διανόηση.

Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΣ